

PRAKSIS MED BARN 2019

Slik som hvert høstsemester gjennomførte studenter på 3. året av profesjonsstudiet i psykologi også i 2019 praksis med barn. I tillegg til barnehager deltok i år for første gang også barneskoler med SFO.

Praksisen hadde to formål: For det første fikk studentene et lite innblikk i hvordan barnehager og barneskoler fungerer som en viktig del av barns oppvekstmiljø. For det andre fikk de erfaring med planlegging og gjennomføring av metodene som brukes til å undersøke typiske utviklingsfenomener.

Ved besøkene i barnehage eller barneskole opererte to og to studenter sammen, og de hadde som målsetting å finne ut noe om f.eks. hukommelse eller forståelse av andre personers tenkning hos barna i forskjellige alderstrinn. Temaene var knyttet til forelesningene, slik at studentene fikk innblikk i de praktiske aspektene av hva de hadde lært i teori. Felles for studentenes virksomhet var at selv om de interagererte med enkelte barn etter hverandre, var de interesserte i grupper av barn og analyserte data bare på gruppenivå.

På grunn av tidsbegrensninger var det ikke mulig å gjennomføre «ekte» studier som fyller alle kriteriene til en vitenskapelig rapport (det ble f.eks. ikke gjennomført pilotstudier, og kjønn- og aldersfordelingen var ikke kontrollert), og derfor må studentenes funn bli tolket med forsiktighet. Funnene gir likevel et interessant innblikk i barns utvikling, og kan være til inspirasjon for fremtidige studier. Nedenfor gir vi et kort oversikt over de tretten forskningsspørsmålene som ble undersøkt av studentene i år.

Tusen takk for at dere har bidratt til studentenes læring!

1. UTVIKLING AV BLYANTGREP

Når barn først begynner og rable, holder de blyanten vanligvis tvers over håndflaten, med knyttet hånd. I løpet av barnehageårene utvikler blyantgrepet seg over flere steg til ett mer modent grep som skal gjøre det mulig å skrive. I tillegg til denne utviklingen har tidligere forskning funnet ut

at barn benytter moderne grep for tegning enn for fargelegging, sannsynligvis fordi tegning krever mer presise håndbevegelser enn fargelegging på større flater. I fjor fant studentene en moderat korrelasjon mellom alder og modenhet av blyantgrep hos 2.5-5.5 år gamle barn, noe som er i samsvar med tidligere funn. Derimot fant de ikke den forventede forskjell i blyantgrep mellom tegning og fargelegging. Studentene som jobbet med dette temaet i år møtte barn fra en litt bredere aldersspenn, mellom 2 til 6 år. Metoden de benyttet skilte seg fra metoden som ble benyttet i fjor i noen detaljer. Ett eksempel var at barn kunne velge hva de ville tegne og fargelegge, mens i år var oppgavene standardiserte, dvs. alle barn var bedt å tegne det samme nemlig å fargelegge en kopi av samme bildet. Kategorisering av blyantgrep fulgte likevel den samme skalaen, noe som benyttes ofte i forskning om blyantgrep. Studentene i år hadde veldig like funn som studentene i fjor: en alderseffekt på modenhet av blyantgrep (dvs. eldre barn bruker mer modne blyantgrep enn yngre barn), men ingen forskjell i blyantgrep mellom tegning og fargelegging.

2. BARNES TEGNINGER

Barn uttrykker sin oppfattelse av virkeligheten eller sin fantasi med å tegne, og tegningene har langt vært av interesse for utviklingspsykologi. I fjor fant studentene at 1-5 år gamle jenter tegnet flere detaljer enn gutter i samme alder når de tegnet familien sin, noe som var i samsvar med tidligere forskning som viste at jenter er mer menneskeorienterte enn gutter i sine tegninger. Studentene som jobbet med dette temaet i år ønsket å undersøke om tegneferdigheter utvikler seg gjennom flere kvalitativt adskilte stadier (tradisjonell tilnærming) eller gjennom en mer kompleks og gradvis prosess (moderne tilnærming). De ba 4-7 år gamle barn å tegne seg selv sammen med familien sin. Den tradisjonelle tilnærmingen ville forutsi at barn i dette relativt smale aldersspennet viser liten variasjon i tegneferdigheter, mens den moderne tilnærmingen ville forutsi at selv i dette aldersspennet kan det være aldersforskjell i enkelte komponenter av tegneferdighet. Studentenes resultater støtter den moderne tilnærmingen, da de fant positive korrelasjoner mellom alder og plassering av figurer på grunnflate, antall detaljer, kroppstype, klær og ansiktsuttrykk, som alle viser en utvikling mot mer realistiske tegninger med økende alder.

3. UTVIKLING AV MÅLRETTET IMITASJON

Imitasjon er en av de viktigste læringsprosessene i sped- og småbarnsalder, og et sentralt tema i utviklingspsykologisk forskning. Flere funn tyder på at barn ikke imiterer alt de ser, men at de i noen tilfeller kopierer midlene, dvs. handlingen selv, og i andre tilfeller kopierer de utfallet til handlingen. For å undersøke hvordan dette endrer seg med alder, ba studentene barn i alderen

3-5.5 år om å imitere hånd-mot-øre bevegelser som ble utført enten ipsilateral (f.eks. høyre hånd til høyre øre) eller kontralateral (f.eks. høyre hånd til venstre øre). Barna imiterte 94% av de ipsilaterale handlingene, men bare 35% av de kontralaterale handlingene korrekt, noe som er i samsvar med tidligere funn i forskningslitteraturen, og også med funn fra studentene i forrige året. Dette bekrefter at imitasjon er mer enn blind kopiering, og at hierarkisk ordnete handlingsmål påvirker hva barn imiterer av andre personers handlinger.

4. FORSTÅESEN AV «FALSE BELIEF»

En viktig prestasjon i barns sosial-kognitiv utvikling er å forstå sammenhengen mellom tanker og handlinger, og at forskjellige mennesker kan ha forskjellige oppfatninger av virkeligheten. En viktig milepæl ved dette er forståelsen at hvis noen har en falsk oppfatning av virkeligheten (f.eks. tror at sjokoladen er i skuffen, mens i virkeligheten er den i skapet), vil hans/hennes handlinger basert på oppfatningen og ikke virkeligheten (dvs. h*n vil lete etter sjokoladen i skuffen). I de fleste tidligere studiene viste barn fra 4-årsalderen denne forståelsen, men det er flere faktorer som påvirker akkurat i hvilken alder barn klarer oppgavene. Studentene presenterte en klassisk «false belief» oppgave til barn i alderen 2 - 5 år. I samsvar med tidligere funn viste at barn over 4 år var mer sannsynlige å svare riktig i oppgaven enn barn under 4 år.

5. EGOSENTRISME I GJENFOTELLING AV HISTORIER

Som temaet ovenfor viser, utvikler seg forståelsen av andre menneskers tanker og perspektiver gjennom småbarnsalderen. I tråd med dette kommuniserer småbarn ikke alltid effektivt; når de gjenforteller en historie, utelater de ofte sentrale elementer eller bruker tvetydige pronomen, slik at historien blir ikke forstått av kommunikasjonspartneren. Den tradisjonelle forklaringen av dette er at småbarns tenkning er egosentrisk, dvs. de forstår ikke ennå at andre mennesker ikke vet det samme som de selv vet. En av de to studentene fortalte en kort historie til barn i alderen 3-8 år, og de ba dem om å gjenfortelle historien til den annen. Mens studentene forrige år fant ingen alderseffekt på antall feil i gjenfortellingen blant 3-6 år gamle barn, fant studentene i år ut at eldre barn gjør færre feil overalt, og at de spesifikt bruker færre utydelige referanser enn yngre barn. Dette er i samsvar med tidligere forskning.

6. UTVIKLING AV GJENKALLINGSEVNER

Det å gjenkalle informasjon er en sentralt viktig kognitiv emne, som gir grunnlaget for læring. Studentene undersøkte to forskjellige gjenkallingsevner som kalles for «free recall» og «cued recall» hos barn i alderen 3-5 år. Barna så på bilder av en sebra, en badeand, en elefant, en hest, en traktor, en brannbil, en bobil, og en firhjuling. Etterpå ble barna i «free recall» betingelsen

bedt om å fortelle hva de husker fra bildene, og i «cued recall» betingelsen ble barna bedt om å fortelle hvilke dyr og hvilke biler de husker fra bildene. Tidligere forskning tyder på at «cued recall» er enklere enn «free recall», fordi kategorinavnene som blir benyttet som «cues» gjør gjenhenting av informasjon mer effektiv. Mens studentene som brukte denne oppgaven i forrige året fant akkurat denne effekten, fant studentene i år ingen forskjell mellom betingelsene. Likevel fant de en alderseffekt: eldre barn klarte å huske flere bilder enn yngre barn, noe som var også forventet.

7. METAHUKOMMELSE

I tillegg til gjenkalling og hukommelse generelt er evnen til å tenke om hukommelsen vår – *metahukommelse* – også en viktig kognitiv prosess som utvikler seg i barndomsalderen. For å undersøke denne prosessen kan man be barn på forskjellige alderstrinn om å predikere hvor mange bilder de skal klare å holde i korttidsminnet før de faktisk må huske bilder de har sett på. Tidligere forskning har vist at unge barn overvurderer sine hukommelsesevner sterkt, noe som tyder på at de har et positivt selvbilde, men ingen forståelse av hvordan hukommelsen fungerer. Med økende alder blir barns prediksjoner mer realistiske, noe som studentene i forrige året fant i sine data, men studentene i år fant det ikke. De hadde likevel en hypotese i tillegg: De forventet at barn som fikk informasjon om barns generelle hukommelse ville benytte seg av denne og være mer nøyaktig i sin prediksjon. De fant tegn på dette blant 6-7 år gamle barn, som var litt mer nøyaktige med sine prediksjoner hvis de hadde fått generell informasjon om barns hukommelse.

8. KONSERVERING AV ANTALL OG LENGDE

En viktig prestasjon i kognitiv utvikling er det å kunne tenke reversibelt, og ha evnen til konservering, dvs. f.eks. å forstå at antallet av knapper i en rekke forandres ikke hvis avstanden mellom knappene blir forstørret slik at rekken ser lenger ut. Klassiske studier viste at barn i barnehagealderen ikke klarer dette, men nyere forskning tyder på at barn kan vise konserveringsevnen tidligere hvis oppgaven er tilrettelagt, samt at konservering av forskjellige egenskaper, for eksempel antall og lengde utvikler seg ikke nødvendigvis samtidig. For å undersøke disse forskningsspørsmål brukte studentene en enkel og en vanskelig versjon av hver av antall- og lengde-konserveringsoppgaven med barn på første og andre klasse i barneskole. Konservering av antall ble testet med knapper som beskrevet ovenfor, og vanskelighetsgraden ble variert med antall knapper totalt. I konservering av lengde oppgaven ble to stykker tråd av samme lengde brukt, hvor den ene ble krøllet. Vanskelighetsgraden i denne oppgaven ble variert med antall krøller. Resultatene viste at konservering av antall var enklere enn konservering av lengde, noe som antyder at konserveringsevnen utvikler seg ikke samtidig på alle områder.

Effekten av vanskelighetsgraden på barns prestasjon kunne dessverre ikke bli analysert pga. for lite deltakere i noen av betingelsene.

9. ATTRIBUSJON AV EGENSKAPER

Det er antatt vi tenker annerledes om mennesker enn om den resten av dyreverdenen, dvs. at «folkepsykologi» og «folkebiologi» er to separate kognitive domener. Samtidig er det diskutert om domenene er medfødte eller utvikler seg på separate veier i barndomsalderen. Studentene i forrige året ba barn i alderen 3-6 år om å avgjøre om ulike «ting» (f.eks. mennesker, kaniner, trær, eller stener) kan ha spesifikke psykologiske og biologiske egenskaper (f.eks. kan tenke, kan være redd, kan vokse, eller kan sove). Deres resultater viste ingen tegn på differensiering av de to domenene. Studentene i år bruke den samme oppgaven med 7-9 år gamle barn, og de fant at barn skilte mellom domenene i sin attribusjon av biologiske og psykologiske egenskaper. Når vi betrakter de resultatene fra begge år sammen, tyder de på en differensiering av folkebiologi og folkepsykologi mellom barnehage- og barneskolealder.

10. KONSEPTUELL UTVIKLING

Tidligere forskning har vist at konseptuell utvikling er støttet av barns tendens å foretrekke ny informasjon om type ting foran ny informasjon om individuelle ting. Studentene undersøkte denne tendensen hos 3-6 år gamle barn med å vise dem bilder av enten kjente eller ukjente dyr, og å spørre dem om de ville høre noe interessant om typen eller om individet. For eksempel sa barn et bilde av en pangolin, som var en ukjent dyr, og studenten sa at h*n kunne ganske mye om pangoliner, og h*n kunne ganske mye om den pangolinen som var på bildet. Så spurte studenten barnet: «Vil du høre mer om denne type dyr, pangoliner, eller om denne ene pangolinen som er på bildet?». Resultatene viste ikke den forventede tendensen, men dette kan skyldes den lave utvalgsstørrelsen.

11. MORALSK UTVIKLING

I utviklingen av moralsk tenkning er det et sentralt spørsmål på hvilken grunnlag man bedømmer en handling. For eksempel, hva er verre? Det å åpne døra til kjøkkenet og knuse 15 glass som står på et brett på en stol bak døra, eller det å klatre opp på en stol, og slo ned et glass fra hyllen mens man prøver å få tak i en kjeksboks? Klassiske studier viser at barn i barnehagealder vektlegger utfallet, dvs. de finner atferden i den første historien verre, mens barn som er 7 år eller eldre vektlegger intensjoner, dvs. de synes det som gutten i den andre historien gjorde var verre. Studentene fant at intensjoner i denne klassiske oppgaven var ikke tydelige nok, dvs. at barn kanskje ikke forstod at gutten som ville få tak i kjeksboksen hadde ikke lov å spise kjeks. De ønsket

å teste hypotesen at barn yngre enn 7 år også vektlegger intensjoner hvis de blir tydeliggjort. De fortalte de klassiske historiene til barna, men i den andre historien la de til en setning om at gutten visste at han ikke fikk lov til å spise kjeks. Resultatene støttet hypotesen: 80 % av 6-åringer og 7-åringer, og 100 % av 8-åringer og 9-åringer vektla intensjoner og svarte at gutten som knuste ett glass mens han prøvde å få tak i kjeksboksen gjorde noe slemt.

12. PROSOSIAL ATFERD

Prososial atferd, dvs. å hjelpe, dele, eller trøste, oppstår i det andre leveåret. Studentene undersøkte prososial atferd hos de yngste barnehagebarn ved å skape en situasjon hvor studenten trengte assistanse. Studenten og barnet lekte med to synlig identiske kaniner, og så mistet studenten sin kanin det ene øret. Studenten uttrykte tristhet over den ødelagte kaninen, og barns reaksjon ble notert av den andre studenten som var med. Resultatene viste at halvparten av barna under 1.5 år stoppet å leke når studenten sin kanin mistet øret, men de viste ingen prososial atferd. Dette tyder på at det å være sensitiv for andre menneskers emosjonelle tilstander utvikler seg tidligere enn selve prososial atferd som kan forbedre den andre personens emosjonell tilstand. Mer enn halvparten av barn over 1.5 år viste en type prososial atferd; som oftest prøvde de å hjelpe fikse kaninen. Resultatene er dermed i samsvar med tidligere forskning.

13. SOSIAL KOMMUNIKASJON

Før barn begynner å snakke, bruker de allerede forskjellige måter av sosial kommunikasjon, for eksempel øyekontakt, peking, nåing, griping og visning. Studentene viste barn mellom 10 måneder og 3 år flere leker som beveget seg på bordet, for eksempel en opptrekkbar bil. Ideen var at barn blir nødt til å kommunisere når leken stopper og de vil sette den i gang igjen, men ikke klarer det selv. Studentene undersøkte alderseffekter på type kommunikasjonsatferd, og de fant en negativ korrelasjon mellom alder og lavere nivåes kommunikasjonsatferd, som øyekontakt og nåing, noe som kan indikere at barn benytter seg mer av høyere nivåes kommunikasjonsatferd, som peking og visning, med økende alder. I samsvar med dette ville man forvente en positiv korrelasjon mellom alder og høyere nivåes kommunikasjonsatferd, men den ble ikke funnet, muligens på grunn av lav utvalgsstørrelse.

Skrevet av Gabriella Óturai, redigert av Ann-Hilde Stelander

Institutt for psykologi, UiT Norges arktiske universitet

31.01.2020